

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«بِسْمِ اللَّهِ» بازارقینی کتیبه سنگ نوشت مسجد کبود تبریز به خط ثلث (۸۷۰ هجری قمری)

نقشه مسائل اجتماعی کلان شهر تبریز به تفکیک محلات

رحیم یوسفی اقدام

انتشارات

مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی
کلان‌شهر تبریز

rctbz.tabriz.ir

• تبریز
• بزرگراه پاسداران
• کوئ فوشته جنوبی
• ساختمان شورای اسلامی شهر تبریز
• تلفن: ۰۹۲۵-۲۱۰۴ (۰۴۱)

نقشه مسائل اجتماعی کلانشهر تبریز به تفکیک محلات

- مؤلف: رحیم یوسفی اقدم
- ناظر علمی: صمد دباغ
- طرح جلد: حمیدرضا خیری
- چاپ اول: تابستان ۱۴۰۳
- شمارگان: ۵۰۰ نسخه
- چاپ و صحافی: ولیعصر

© کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فصل اول: کلیات تحقیق	۱۴
۱-۱ مقدمه	۱۵
۲-۱ طرح مساله	۱۷
۳-۱ ضرورت تحقیق	۲۲
۱-۳-۱ اسناد بالادستی	۲۲
۲-۳-۱ اصل شناخت قبل از اقدام	۲۲
۳-۳-۱ نبود تحقیقات از مسائل اجتماعی در شهر تبریز	۲۳
۴-۱ اهداف تحقیق	۲۳
۵-۱ مفاهیم و متغیرهای اصلی پژوهش	۲۳
۱-۵-۱ «جرم»، «بزهکاری»، «انحراف»، «ناهنجاری»، «آسیب‌های اجتماعی» و رابطه آنها با هم	۲۳
۲-۵-۱ مسائل اجتماعی	۲۷
۳-۵-۱ محله شهری و تعیین مرزهای آن	۳۲
فصل دوم: چارچوب نظری	۳۶
۱-۲ مقدمه	۳۷
۲-۲ هفت چشم انداز نظری توضیح دهنده مسائل اجتماعی	۳۸
۱-۲-۲ رویکرد آسیب شناسی اجتماعی	۴۰
۲-۲-۲ رویکرد بی‌سازمانی اجتماعی	۴۱
۳-۲-۲ رویکرد تضاد ارزشی	۴۴
۴-۲-۲ رویکرد رفتار انحرافی در بررسی مسائل اجتماعی	۴۷
۱-۴-۲-۲ نظریه ساختار اجتماعی و آنومی مرتن	۴۷
۲-۴-۲-۲ نظریه پیوند افتراقی ادوین سادرلند	۴۹
۳-۴-۲-۲ نظریه خرده فرهنگ مجرمانه آلبرت کوهن	۵۰
۴-۴-۲-۲ نظریه ساختار فرصت کلوارد و اوهلین	۵۱
۵-۴-۲-۲ نظریه عام فشار	۵۲
۶-۴-۲-۲ نظریه یادگیری اجتماعی اکرز	۵۳
۷-۴-۲-۲ نظریه پیوندهای اجتماعی هیرشی	۵۴
۸-۴-۲-۲ ترکیب نظریه‌های رفتار منحرفانه: نظریه رفتار موقعیتی	۵۵
۵-۲-۲ رویکرد برجسب زنی در بررسی مسائل اجتماعی	۵۷
۶-۲-۲ رویکرد انتقادی به مسائل اجتماعی	۵۹
۷-۲-۲ رویکرد برساخت‌گرایی مسائل اجتماعی	۶۱
۳-۲ فضا و جرم: نظریه‌های جغرافیایی جرائم	۶۶
۱-۳-۲ مکتب شیکاگو و اکولوژی جرم: شاو و مک کی	۶۶
۲-۳-۲ نظریه فعالیت‌های روزمره	۶۸

۶۹	۳-۳-۲- نظریه الگوی جرم
۷۱	۴-۳-۲- نظریه پنجره های شکسته
۷۳	۵-۳-۲- نظریه فضاهای قابل دفاع
۷۵	۶-۳-۲- نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی
۷۸	۷-۳-۲- نظریه های کانون های جرم خیز
۸۱	۴-۲- پیشینه تجربی پژوهش
۸۵	۵-۲- جمع بندی و نتیجه گیری
۸۷	فصل سوم: روش تحقیق
۸۸	۱-۳- مقدمه
۸۸	۲-۳- مرحله کیفی تحقیق: تحلیل مضمون
۹۰	۳-۳- گردآوری داده های کیفی: مصاحبه های باز
۹۵	۴-۳- نمونه گیری فاز کیفی تحقیق
۹۶	۵-۳- مرحله دوم: پیمایش از محلات کلانشهر تبریز
۹۶	۱-۵-۳- گردآوری داده های تحقیق
۹۶	۲-۵-۳- جامعه آماری، شیوه نمونه گیری و برآورد حجم نمونه
۹۸	۳-۵-۳- تعیین حجم نمونه
۹۸	۴-۵-۳- شیوه ی نمونه گیری
۱۰۲	۵-۵-۳- مراحل نمونه گیری
۱۰۳	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۱۰۴	۱-۴- مقدمه
۱۰۱	۲-۴- مشخصات توصیفی شرکت کنندگان در مصاحبه کیفی
۱۰۶	۳-۴- تحلیل یافته های مصاحبه های کیفی
۱۰۶	۱-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۱ شهرداری تبریز
۱۰۸	۲-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۲ شهرداری تبریز
۱۱۰	۳-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۳ شهرداری تبریز
۱۱۲	۴-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۴ شهرداری تبریز
۱۱۴	۵-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۵ شهرداری تبریز
۱۱۵	۶-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۶ شهرداری تبریز
۱۱۶	۷-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۷ شهرداری تبریز
۱۱۸	۸-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۸ شهرداری تبریز
۱۱۹	۹-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۹ شهرداری تبریز
۱۲۰	۱۰-۳-۴- مسائل اجتماعی محله های منطقه ۱۰ شهرداری تبریز
۱۲۱	۴-۴- جمع بندی نتایج مرحله کیفی: تنظیم پرسشنامه اندازه گیری مسائل اجتماعی
۱۲۸	۵-۴- آمارهای توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی

فهرست

۱۲۹	 جنسیت	۱-۵-۴
۱۲۹	 سن	۲-۵-۴
۱۳۰	 وضعیت تأهل	۳-۵-۴
۱۳۱	 قومیت	۴-۵-۴
۱۳۲	 بعد خانوار	۵-۵-۴
۱۳۳	 مذهب	۶-۵-۴
۱۳۴	 وضعیت فعالیت شغلی	۷-۵-۴
۱۳۵	 محل تولد	۸-۵-۴
۱۳۶	 سطح تحصیلات	۹-۵-۴
۱۳۸	 وضعیت مالکیت مسکونی	۱۰-۵-۴
۱۴۰	 مدت زمان سکونت در تبریز	۱۱-۵-۴
۱۴۱	 مدت سکونت در محله	۱۲-۵-۴
۱۴۳	 متوسط درآمد ماهیانه	۱۳-۵-۴
۱۴۴	 مسائل فردی	۶-۴
۱۴۵	 مصرف مشروبات الکلی در طی یکسال اخیر	۱-۶-۴
۱۴۶	 اقدام به خودکشی	۲-۶-۴
۱۴۷	 مصرف مواد مخدر در طی یکسال اخیر	۳-۶-۴
۱۴۸	 معیارهای پوشش افراد	۴-۶-۴
۱۴۹	 نوع پوشش زنان: آزاد و بی حجاب	۵-۶-۴
۱۵۰	 نوع پوشش زنان: شال و آزاد بودن موها	۶-۶-۴
۱۵۱	 نوع پوشش زنان: آرایش غلیظ	۷-۶-۴
۱۵۲	 نوع پوشش مردان: پوشیدن لباس های تنگ و بدن نما	۸-۶-۴
۱۵۳	 پوشش مردان: پوشیدن آستین کوتاه	۹-۶-۴
۱۵۴	 وضع ظاهری مردان: ابرو برداشتن	۱۰-۶-۴
۱۵۵	 ارزیابی کلی مسائل فردی در کلانشهر تبریز	۱۱-۶-۴
۱۵۷	 مسائل اجتماعی مرتبط به خانواده ها	۷-۴
۱۵۸	 زندگی خانواده فقیر و بی بضاعت در محله	۱-۷-۴
۱۵۹	 زندگی خانواده های بدسرپرست	۲-۷-۴
۱۶۰	 طلاق گرفتن یکی از اعضای خانواده	۳-۷-۴
۱۶۱	 فرار از منزل توسط یکی از اعضای خانواده	۴-۷-۴
۱۶۲	 زندانی شدن یکی از اعضای خانواده به خاطر جرایم عمدی	۵-۷-۴
۱۶۳	 مصرف مواد مخدر یکی از اعضای خانواده به صورت تفریحی و یا دائم	۶-۷-۴
۱۶۴	 اقدام به خودکشی در محله	۷-۷-۴
۱۶۵	 خشونت خانوادگی	۸-۷-۴
۱۶۶	 اختلافات اساسی در رابطه بین اعضای خانواده	۹-۷-۴
۱۶۷	 تنش در محیط خانواده	۱۰-۷-۴

۱۶۸	۱۱-۷-۴	ارزیابی کلی مسائل خانوادگی در کلانشهر تبریز
۱۶۹	۸-۴	سرمایه اجتماعی
۱۷۰	۱-۸-۴	اعتماد
۱۷۲	۲-۸-۴	تعاملات اجتماعی
۱۷۴	۳-۸-۴	ارزیابی کلی وضعیت سرمایه اجتماعی در کلانشهر تبریز
۱۷۵	۹-۴	احساس نابرابری
۱۷۵	۱-۹-۴	ثروتمند شدن ثروتمندان و فقیر شدن فقرا
۱۷۶	۲-۹-۴	احساس نابرابری در تحرک اجتماعی
۱۷۷	۳-۹-۴	ارزیابی کلی وضعیت احساس نابرابری در کلانشهر تبریز
۱۷۷	۱۰-۴	رضایت از زندگی
۱۷۸	۱-۱۰-۴	رضایت از زندگی اکنونی
۱۷۹	۲-۱۰-۴	متغیر رضایت مالی
۱۸۰	۳-۱۰-۴	متغیر احساس شادمانی
۱۸۱	۴-۱۰-۴	متغیر امیدواری به آینده کشور
۱۸۲	۵-۱۰-۴	متغیر تأمین مایحتاج خانواده با درآمد فعلی
۱۸۳	۶-۱۰-۴	ارزیابی کلی وضعیت رضایت از زندگی در کلانشهر تبریز
۱۸۴	۱۱-۴	هویت محله‌ای (تعلق محله‌ای)
۱۸۵	۱-۱۱-۴	تغییر محله در صورت فراهم شدن شرایط
۱۸۶	۲-۱۱-۴	مساعد بودن محله برای زندگی
۱۸۷	۳-۱۱-۴	خیجالت‌زدگی در زمان معرفی محله خود
۱۸۸	۴-۱۱-۴	متغیر رضایت از زندگی در محله خود
۱۸۹	۵-۱۱-۴	ارزیابی کلی وضعیت هویت محله‌ای در کلانشهر تبریز
۱۹۰	۱۲-۴	انحرافات رفتاری و ارزشی
۱۹۱	۱-۱۲-۴	حضور معتاد با ظاهر نامناسب در محله
۱۹۲	۲-۱۲-۴	تجمع اراذل و اوباش در سر کوچه‌ها
۱۹۳	۳-۱۲-۴	سگ گردانی در کوچه‌ها و محله‌ها
۱۹۴	۴-۱۲-۴	ویراژ موتورهای و ماشین‌ها در محله
۱۹۵	۵-۱۲-۴	درگیری همسایه‌ها با یکدیگر
۱۹۶	۶-۱۲-۴	دعوا و نزاع‌هایی که از چاقو استفاده شده باشد
۱۹۷	۷-۱۲-۴	بطری‌های پر از ادرار در محله
۱۹۸	۸-۱۲-۴	تغییر جنسیت در محله
۱۹۹	۹-۱۲-۴	ازدواج زودرس دختران (کودک همسری)
۲۰	۱۰-۱۲-۴	بی‌خانمانی
۲۰	۱۱-۱۲-۴	ارزیابی کلی وضعیت انحرافات رفتاری و ارزشی در کلانشهر تبریز
۲۰	۱۳-۴	جرائم مشهود
۲۰	۱-۱۳-۴	سرقت از منزل اهالی محله

فهرست

۲۰۵	 ۲-۱۳-۴ سرقت ماشین اهالی محله
۲۰۶	 ۳-۱۳-۴ سرقت تجهیزات/ وسایل عمومی محله مانند درب فاضلاب و غیره
۲۰۷	 ۴-۱۳-۴ مصرف مواد مخدر در محله
۲۰۸	 ۵-۱۳-۴ مصرف مشروبات الکلی در محله
۲۰۹	 ۶-۱۳-۴ توزیع و فروش مواد مخدر در محله
۲۱۰	 ۷-۱۳-۴ رشوه به ماموران شهرداری برای ساخت و سازهای غیرقانونی
۲۱۱	 ۸-۱۳-۴ خانه‌های فساد و فحشاء در محله
۲۱۲	 ۹-۱۳-۴ سوء استفاده جنسی از کودکان محله
۲۱۳	 ۱۰-۱۳-۴ همجنس‌گرایی
۲۱۴	 ۱۱-۱۳-۴ نزاع و قتل در محله
۲۱۵	 ۱۲-۱۳-۴ ارزیابی کلی وضعیت جرایم مشهود در کلانشهر تبریز
۲۱۷	 ۱۴-۴ خدمات عمومی شهری در کلانشهر تبریز
۲۱۸	 ۱-۱۴-۴ دسترسی به آب شرب شهری تمیز
۲۱۹	 ۲-۱۴-۴ شبکه فاضلاب شهری
۲۲۰	 ۳-۱۴-۴ دستشویی عمومی
۲۲۱	 ۴-۱۴-۴ وجود عابر بانک در محله
۲۲۲	 ۵-۱۴-۴ وجود مراکز بهداشت و درمان در محله
۲۲۳	 ۶-۱۴-۴ وجود ایستگاه اتوبوس در محله
۲۲۴	 ۷-۱۴-۴ وجود زمین ورزشی در محله
۲۲۵	 ۸-۱۴-۴ وجود کتابخانه در محله
۲۲۶	 ۹-۱۴-۴ وجود فرهنگسرا در محله
۲۲۷	 ۱۰-۱۴-۴ وجود پارک در محله
۲۲۸	 ۱۱-۱۴-۴ نانوایی‌ها و میزان دسترسی در محله به نان
۲۲۹	 ۱۲-۱۴-۴ وجود میدان میوه و تره‌بار و دسترسی راحت و خرید از آنها
۲۳۰	 ۱۳-۱۴-۴ وجود علائم راهنمایی و رانندگی در میدان‌ها و کوچه‌ها
۲۳۱	 ۱۴-۱۴-۴ آنتن‌دهی موبایل ایرانسل و همراه اول
۲۳۲	 ۱۵-۱۴-۴ وجود تیرک‌های برق در وسط کوچه‌ها با عقب‌کشی خانه‌ها
۲۳۳	 ۱۶-۱۴-۴ ارزیابی کلی وضعیت خدمات عمومی شهری در کلانشهر تبریز
۲۳۶	 ۱۵-۴ امنیت محله‌ها
۲۳۷	 ۱-۱۵-۴ ارزیابی امنیت محله
۲۳۸	 ۲-۱۵-۴ دفعات تهدید شدن با چاقو در محله
۲۳۹	 ۳-۱۵-۴ تعداد دفعات کتک خوردن در محله
۲۴۰	 ۴-۱۵-۴ متغیر تعداد دفعات گرفتن وسایل شخصی با زور و تهدید
۲۴۱	 ۵-۱۵-۴ احتیاط در زمان حمل پول زیاد در محله
۲۴۲	 ۶-۱۵-۴ احساس ترس در زمان تردد شبانه و تنها
۲۴۳	 ۷-۱۵-۴ میزان امنیت محله برای کودکان با تردد تنها و بدون مراقبت

۲۴۴	۸-۱۵-۴ میزان امنیت منزل با رها کردن بدون مراقبت از آن
۲۴۵	۹-۱۵-۴ ارزیابی کلی وضعیت امنیت محله در کلانشهر تبریز
۲۴۷	۱۶-۴ وضعیت بهداشتی محله‌ها
۲۴۸	۱-۱۶-۴ وجود سطل زباله کافی و در دسترس
۲۴۹	۲-۱۶-۴ دفع به موقع زباله‌ها
۲۵۰	۳-۱۶-۴ زباله‌های رها شده منازل در سر کوچه‌ها
۲۵۱	۴-۱۶-۴ زباله‌های رها شده مغازه‌ها در جوی‌ها و پیاده‌روها
۲۵۲	۵-۱۶-۴ بوی نامطبوع زباله‌ها و فاضلاب در محله
۲۵۳	۶-۱۶-۴ متغیر گرفتگی آب جوی‌ها در موقع بارش باران
۲۵۴	۷-۱۶-۴ ارزیابی کلی وضعیت بهداشتی محله‌ها در کلانشهر تبریز
۲۵۶	۱۷-۴ مسائل ترافیکی محله‌ها
۲۵۶	۱-۱۷-۴ ترافیک زیاد خیابان‌ها و میدان‌ها
۲۵۷	۲-۱۷-۴ وجود پارکینگ در محله به تعداد کافی
۲۵۸	۳-۱۷-۴ آپارتمان‌های بدون پارکینگ در محله
۲۵۹	۴-۱۷-۴ وجود جای پارک در جلوی خانه‌ها
۲۶۰	۵-۱۷-۴ دعوا بر سر جای پارک ماشین
۲۶۱	۶-۱۷-۴ ایجاد ترافیک توسط وانتی‌های میوه و تره بار در خیابان‌ها و میدان‌ها
۲۶۲	۷-۱۷-۴ تصادفات ترافیکی قابل پیشبینی
۲۶۳	۸-۱۷-۴ ارزیابی کلی مسائل ترافیکی محله‌ها در کلانشهر تبریز
۲۶۵	۱۸-۴ وضعیت پارک‌های محله‌ها
۲۶۵	۱-۱۸-۴ جمع‌شدن ارادل و اوباش در پارک
۲۶۶	۲-۱۸-۴ فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی در پارک
۲۶۷	۳-۱۸-۴ مصرف مواد مخدر در پارک
۲۶۸	۴-۱۸-۴ وجود تجهیزات و امکانات کامل پارک
۲۶۹	۵-۱۸-۴ دعوا و درگیری در پارک
۲۷۰	۶-۱۸-۴ ترس کودکان و زنان از ورود به پارک
۲۷۱	۷-۱۸-۴ ارزیابی کلی وضعیت پارک‌های محله‌ها در کلانشهر تبریز
۲۷۲	۱۹-۴ آلودگی صوتی محله‌ها
۲۷۳	۱-۱۹-۴ مزاحمت سروصدای ماشین‌ها و وسایل نقلیه
۲۷۴	۲-۱۹-۴ سروصدای آهنگ ماشین‌ها
۲۷۵	۳-۱۹-۴ سروصدای مزاحم ساخت و سازها
۲۷۶	۴-۱۹-۴ صدای مزاحم فروشنده‌های دوره گرد
۲۷۷	۵-۱۹-۴ صدای مزاحم فعالیت اصناف و کسبه محله
۲۷۸	۶-۱۹-۴ صدای مزاحم مهمانی‌ها و پارتی‌های همسایه‌ها
۲۷۹	۷-۱۹-۴ صدای دعواهای خانوادگی همسایه‌ها
۲۸۰	۸-۱۹-۴ ارزیابی کلی وضعیت آلودگی صوتی محله‌ها در کلانشهر تبریز

۲۸۲	۲۰-۴- وضعیت ظاهری ساختمان‌های محله‌ها
۲۸۲	۱-۲۰-۴- ظاهر نامناسب ساختمان‌ها
۲۸۳	۲-۲۰-۴- کوچه‌ها و خیابان‌هایی با نور و روشنایی اندک و ضعیف
۲۸۴	۳-۲۰-۴- دیوارنویسی‌هایی با مضمون نامناسب و ناهنجار
۲۸۵	۴-۲۰-۴- ساختمان‌ها و خانه‌های خرابه و رها شده
۲۸۶	۵-۲۰-۴- معابر باریک و غیرقابل تردد خودرو
۲۸۷	۶-۲۰-۴- ارزیابی کلی وضعیت ظاهری ساختمان‌های محله‌ها
۲۸۸	۲۱-۴- مکان‌های ناامن در محله‌ها
۲۸۹	۱-۲۱-۴- مکان‌ها و زمین‌های خالی و ناامن
۲۹۰	۲-۲۱-۴- گوشه‌ها و معبرهای تاریک در مسیر عابرین پیاده در شب
۲۹۱	۳-۲۱-۴- مکان‌هایی که اغلب جرائم در آنجا رخ می‌دهد
۲۹۲	۴-۲۱-۴- مکان‌های تجمع معتادان
۲۹۳	۵-۲۱-۴- مکان‌های خرید و فروش مواد مخدر
۲۹۴	۶-۲۱-۴- خانه‌هایی با رفت و آمد زیاد و مشکوک
۲۹۵	۷-۲۱-۴- ارزیابی کلی وضعیت مکان‌های ناامن در محله‌ها در کلانشهر تبریز
۲۹۶	۲۲-۴- محله مناسب برای کودکان
۲۹۷	۱-۲۲-۴- وجود زمین و مراکز بازی با امکانات تفریحی برای کودکان
۲۹۸	۲-۲۲-۴- وجود مدرسه نزدیک در محله
۲۹۹	۳-۲۲-۴- وجود مهدکودک در محله
۳۰۰	۴-۲۲-۴- وجود فرهنگسرا و کتابخانه مخصوص کودکان
۳۰۱	۵-۲۲-۴- بازی کودکان در محله و جلوی خانه‌های مسکونی
۳۰۲	۶-۲۲-۴- وجود کودکانی که توسط والدین به کار گماشته می‌شوند
۳۰۳	۷-۲۲-۴- تصادفات کودکان با خودروها در محله‌ها و کوچه‌ها
۳۰۴	۸-۲۲-۴- ارزیابی کلی وضعیت محله مناسب برای کودکان در کلانشهر تبریز
۳۰۵	۲۳-۴- محله مناسب برای سالمندان
۳۰۶	۱-۲۳-۴- در دسترس بودن صندلی و نیکمت برای سالمندان
۳۰۷	۲-۲۳-۴- وجود پیاده‌روهای چاله‌دار که باعث افتادن سالمندان می‌شود
۳۰۸	۳-۲۳-۴- احترام و تکریم سالمندان در محله
۳۰۹	۴-۲۳-۴- وجود انجمن‌ها، فرهنگسرا و یا کانون‌های مخصوص سالمندان در محله
۳۱۰	۵-۲۳-۴- ساختمان‌هایی با طراحی فیزیکی نامناسب برای سالمندان در محله
۳۱۱	۶-۲۳-۴- ارزیابی کلی وضعیت محله مناسب برای سالمندان در تبریز
۳۱۲	۲۴-۴- محله مناسب برای معلولان
۳۱۳	۱-۲۴-۴- جای‌گذاری نامناسب مبلمان شهری در مسیر تردد معلولان
۳۱۴	۲-۲۴-۴- علائم مناسب هدایت‌کننده معلولان به سمت مبلمان ایستگاه اتوبوس
۳۱۵	۳-۲۴-۴- شیب نامناسب اتصال یک پیاده‌رو به پیاده‌رو دیگر
۳۱۶	۴-۲۴-۴- تردد معلولان در محله بدون کمک دیگران

۳۱۷	 ۴-۲۴-۵- منزوی شدن معلولان به دلیل نامناسب بودن تجهیزات شهری
۳۱۸	 ۴-۲۴-۶- ارزیابی کلی وضعیت محله مناسب برای معلولان در کلانشهر تبریز
۳۲۰	 ۴-۲۵-۲- محله سبز
۳۲۱	 ۴-۲۵-۱- وجود سطل های تفکیک زباله ها تر و خشک
۳۲۲	 ۴-۲۵-۲- حاشیه سبز محله ها و رسیدگی مستمر به آن ها
۳۲۳	 ۴-۲۵-۳- هرس و مراقبت (سمپاشی) درختان و بولوارهای محله
۳۲۴	 ۴-۲۵-۴- هدر رفت آب عمومی و یا نشی آب
۳۲۵	 ۴-۲۵-۵- آلوده بودن هوا
۳۲۶	 ۴-۲۵-۶- وجود دستگاه سنجش کیفیت هوا در محله
۳۲۷	 ۴-۲۵-۷- ارزیابی کلی وضعیت محله سبز در کلانشهر تبریز
۳۲۸	 ۴-۲۶-۲- حیوانات شهری
۳۲۹	 ۴-۲۶-۱- وجود سگ های ولگرد
۳۳۰	 ۴-۲۶-۲- حمله سگ های ولگرد به افراد
۳۳۱	 ۴-۲۶-۳- تجمع سگ های ولگرد در کنار سطل های زباله
۳۳۲	 ۴-۲۶-۴- وجود حیوانات موذی مانند موش در جوی های خیابان ها و کوچه ها
۳۳۳	 ۴-۲۶-۵- مکان های تهیه شده شهرداری برای مراقبت از پرندگان شهری
۳۳۴	 ۴-۲۶-۶- شناسایی زیست گاه ها و مراکز ساماندهی سگ های بلاصاحب
۳۳۵	 ۴-۲۶-۷- ارزیابی کلی وضعیت حیوانات شهری در کلانشهر تبریز
۳۳۶	 ۴-۲۷-۲- آمادگی شهر در برابر بلایای طبیعی مانند سیل و زلزله
۳۳۷	 ۴-۲۷-۱- وجود ساخت و سازهای غیرمجاز در محله
۳۳۸	 ۴-۲۷-۲- معبرها و کوچه های تنگ که امداد رسانی را با مشکل مواجه می سازند
۳۳۹	 ۴-۲۷-۳- مقاوم بودن ساختمان های محله در برابر زلزله
۳۴۰	 ۴-۲۷-۴- وجود مکان هایی برای سازماندهی جمعیت در مواقع سیل و یا زلزله
۳۴۱	 ۴-۲۷-۵- ارزیابی کلی وضعیت آمادگی کلانشهر تبریز در برابر بلایای طبیعی
۳۴۲	 فصل پنجم: خلاصه و نتیجه گیری
۳۴۳	 ۱-۵ مقدمه
۳۴۴	 ۲-۵ مقیاس سرمایه اجتماعی
۳۴۷	 ۳-۵ مقیاس احساس نابرابری
۳۵۰	 ۴-۵ مقیاس رضایت از زندگی
۳۵۳	 ۵-۵ مقیاس هویت محله ای
۳۵۶	 ۶-۵ مقیاس انحرافات رفتاری و ارزشی
۳۵۹	 ۷-۵ مقیاس جرایم مشهود
۳۶۲	 ۸-۵ مقیاس خدمات عمومی شهری
۳۶۵	 ۹-۵ مقیاس امنیت ذهنی محله ها
۳۶۸	 ۱۰-۵ مقیاس وضعیت بهداشتی محله ها

فهرست

۳۷۱	 ۱۱-۵ - مقیاس ترافیک محله‌ها
۳۷۴	 ۱۲-۵ - مقیاس مسائل پارکینگ محله‌ها
۳۷۷	 ۱۳-۵ - مقیاس کل مسائل ترافیکی محله‌ها
۳۸۰	 ۱۴-۵ - مقیاس مسائل پارک‌های محله
۳۸۳	 ۱۵-۵ - مقیاس آلودگی صوتی محله‌ها
۳۸۶	 ۱۶-۵ - مقیاس نامناسب بودن وضعیت ظاهری ساختمان‌های محله
۳۸۹	 ۱۷-۵ - مقیاس مکان‌های ناامن در محله‌ها
۳۹۲	 ۱۸-۵ - مقیاس محله مناسب برای کودکان
۳۹۵	 ۱۹-۵ - مقیاس محله مناسب برای سالمندان
۳۹۸	 ۲۰-۵ - مقیاس محله مناسب برای معلولان
۴۰۱	 ۲۱-۵ - مقیاس محله سبز
۴۰۴	 ۲۲-۵ - مقیاس وجود حیوانات شهری
۴۰۷	 ۲۳-۵ - مقیاس اقدامات شهرداری برای حیوانات شهری
۴۱۰	 ۲۴-۵ - مقیاس آمادگی محله در برابر بلایای طبیعی مانند سیل و زلزله
۴۱۳	 ۲۵-۵ - ارزیابی کلی بخش مقیاس‌ها
۴۱۵	 ۲۶-۵ - پیشنهادات تحقیق
۴۲۲	 فهرست منابع
۴۲۳	 منابع فارسی
۴۲۸	 منابع لاتین
۴۳۴	 ضمائم تحقیق

چکیده

مسائل اجتماعی بخش جدایی ناپذیر زندگی شهری هستند که تنوع و کثرت آنها وابسته به زمینه‌های بومی / محلی، زمانی / تاریخی و اجتماعی- فرهنگی است. تحقیق حاضر برداشتی فرهنگی و محله‌محور از مسائل اجتماعی دارد و درصدد توصیف و شناخت ابعاد و دامنه آنها در کلانشهر تبریز است. برای اینکار از دو روش کیفی- کمی استفاده شده است. در بخش کیفی از تحلیل مضمون و نمونه‌گیری هدفمند استفاده کردیم. تحلیل مضمون مصاحبه‌های مطلعین و معتمدین محلی با هدف تنظیم پرسشنامه استاندارد «سنجش مسائل اجتماعی در محلات تبریز» صورت گرفت تا در بخش کمی و پیمایشی از پرسشنامه‌ای حساس به زمینه و بافت محلات استفاده شود. نمونه‌گیری بخش پیمایش، نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای متناسب با حجم بود که جمعاً ۳۹۸۳ پرسشنامه از ۱۲۶ محله تبریز گردآوری شد. برای تحلیل یافته‌ها از آزمون‌های توصیفی، جداول تقاطعی، مقایسه میانگین‌ها در نرم‌افزار SPSS و برای ترسیم پراکنش جغرافیایی مسائل اجتماعی محلات از نرم‌افزار GIS استفاده شده است. یافته‌ها در سه بخش ارائه شده‌اند، (۱) توصیف وضعیت ۲۰۰ گویه در محلات ۱۲۶ گانه تبریز، (۲) تدوین مقیاس‌های ۲۳ گانه و اندازه‌گیری آن برحسب محلات و (۳) تدوین جداول «تجمیع مسائل اجتماعی محلات» و رتبه‌بندی آنها در ۱۲۶ محله تبریز. به طور خلاصه می‌توان گفت که ۱۷ محله تبریز شامل: امامیه، اسلامشهر، بیلانکوه، سیلاب قوشخانه، ملازینال، ایده‌لو، اسماعیل باقال، قربانی، منبع، خلیل آباد، ۴۲ متری، یکه‌دکان، بهشتی، ویجویه، قره‌آغاج، آخونی و باغ معروف بالاترین نمره از تجمیع نمرات را در ۲۳ مقیاس؛ (۱) سرمایه اجتماعی، (۲) احساس نابرابری، (۳) رضایت از زندگی، (۴) هویت محله‌ای، (۵) انحرافات رفتاری و ارزشی، (۶) جرایم مشهود، (۷) خدمات عمومی شهری، (۸) امنیت محله، (۹) وضعیت بهداشتی محله، (۱۰) ترافیک محله، (۱۱) مسائل پارکینگ محله‌ها، (۱۲) کل مسائل ترافیکی محله‌ها،

(۱۳) مسائل پارک‌های محله‌ها، (۱۴) آلودگی صوتی محله‌ها، (۵) نامناسب بودن ظاهر ساختمان‌ها، (۱۶) مکان‌های ناامین در محله‌ها، (۱۷) محله مناسب برای کودکان، (۱۸) محله مناسب برای سالمندان، (۱۹) محله مناسب برای معلولان، (۲۰) محله سبز، (۲۱) وجود حیوانات شهری، (۲۲) اقدامات شهرداری برای حیوانات شهری و (۲۳) آمادگی محله در برابر بلایای طبیعی، بدست آورده‌اند و از این رو باید در اولویت سیاست‌گذاری شهری قرار گیرند؛ زیرا تجمیعی از مسائل و مشکلات حاد در این محلات نسبت به محلات دیگر وجود دارد.

کلید واژه: مسائل اجتماعی، رویکرد محلی/بومی، ساخت پرسشنامه حساس به بافت بومی، مقیاس‌سازی، رتبه‌بندی، خوشه‌بندی، نقشه‌های پراکنش جغرافیایی، محلات ۱۲۶ گانه، مناطق ۱۰ گانه، کلانشهر تبریز

این پرسش که «چگونه با مسائلمان روبرو شویم؟» دلمشغولی مهمی برای مدیران، متولیان و نخبگان شهرهاست. کوشش‌های پدافند برای یافتن پاسخ‌های مطلوب به این پرسش اساسی، حتی اگر لزوماً به حل مسائل شهری ختم نشود، موجب رشد دانش شهری در جوامع مختلف شده است. جامعه شهری ایران نیز همپای تحولات جهانی، با دسته‌ای از مسائل روبروست که نمی‌توان آنها را انکار کرد یا نادیده گرفت یا حتی تعلیق نمود. گریزی از درگیری با این مسائل نیست و هرگونه تاخیر در درک و حل آنها، هزینه‌های جبران‌ناپذیری برای امروز و فردای ما تحمیل می‌کند.

در مواجهه با مسائل شهری، نخستین ضرورت، درک صحیح از مسائل است؛ درک صحیح یعنی اشراف بر زمینه‌ها، ابعاد و پیامدهای مسئله و نتیجه چنین درکی، طراحی درست صورت مسئله خواهد بود. واضح است که در فقدان صورت مسئله درست، راه‌های حل مسئله به روی ما بسته خواهد بود و جز اتلاف زمان و منابع، نصیبی نخواهیم داشت.

بر این اساس، سیاستگذاران شهری، می‌کوشند با بکارگیری شیوه‌های روزآمد و کارآمد در طراحی درست صورت مسائل شهری، نیروهای موجود و در دسترس را برای حل مسائل تجهیز کنند. پژوهش‌های شهری، معطوف به چنین رسالتی شکل می‌گیرند و تبدیل به رکن سیاستگذاری و مدیریت شهری می‌شوند. مطالعه تجربه‌های مدیریت شهری در ایران و سایر جوامع حکایت از این دارد که مدیریت‌های مطلوب، با پژوهش‌های مسئله‌محور و موثر پیوند دائمی دارند. این رویکرد، البته امروز از امری ویتروینی به ضرورتی انکارناپذیر تبدیل شده است و سیاستگذاران شهری، بی‌توجه به چنین ضرورتی، توفیق چندانی در گره‌گشایی و اعتلای شهرها نمی‌یابند.

مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی کلانشهر تبریز، به عنوان بازوی پژوهشی و کارشناسی نهاد مردمی شورای اسلامی شهر، رسالتی در همین مسیر بر دوش دارد. ارتباط مستمر با جامعه دانشگاهی، کارشناسان و پژوهشگران حوزه‌های مختلف مدیریت شهری، ارجاع مسائل شهر به ایشان و دریافت پاسخ‌های راهگشا و موثر برای حل مسائل، زنجیره اقدامات مرکز را شکل می‌دهد.

بخشی از یافته‌های پژوهشی در قالب گزارش‌های کارشناسی، به صورت عمومی عرضه می‌شود. مخاطب این گزارش‌ها، سیاستگذاران، مدیران و افکار عمومی است. بخش دیگری از دستاوردهای پژوهشی، با هدف تولید ادبیات، تقویت دانش شهری و دامن زدن به گفتگوهای انتقادی، در قالب کتاب منتشر می‌شود.

«نقشه مسائل اجتماعی کلانشهر تبریز به تفکیک محلات» برای پاسخ به یکی از ضروری‌ترین نیازهای سیاستگذاری شهری تدوین شده است. این پژوهش، تصویری متمایز از شهر تبریز را پیش روی شما می‌نهد. تصویری متشکل از اجزای متعدد و متنوع، که نخستین و مهم‌ترین کارکردش، آشنایی زدایی از محلات و مردمان آنهاست. محلاتی که همه ما ساعت‌ها و روزها در آنها چرخیده‌ایم و با مردمانشان چهره‌به‌چهره شده‌ایم، اما هیچ‌گاه حال و مجال ورود به دنیای واقعی آنها را نیافته‌ایم. امیدواریم به واسطه این پژوهش، در گشودن پنجره‌های جدید به سمت شهرمان سهمی داشته باشیم. ناگفته پیداست که با توجه به ماهیت سیال و تغییریابنده مسائل اجتماعی، تکرار و تداوم و تکامل این سنخ از پژوهش‌ها در بازه‌های زمانی مشخص، ضرورت دارد.

روح‌الله رشیدی

رئیس مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی کلانشهر تبریز

فصل اول

کلیات تحقیق

مسائل اجتماعی بخش عمده‌ای از حیات زندگی شهری را شکل می‌دهند و روندهای کلان یکسانی نیز در افزایش آن در تمامی کشورهای مختلف، چه توسعه یافته و چه در حال توسعه، دیده می‌شود. شهرها همانگونه که مرکز سرزندگی، فعالیت و جنب و جوش فکری، تولیدی و خدماتی هستند، به همان صورت «کژکارکردهایی را در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی، کالبدی و سیاسی تجربه می‌کنند» (محسنی، ۱۳۸۸: ۲۴-۲۵). گسترش شهرها با «فهرست پایان‌ناپذیری از مسائل شهری» (خاکپور و پیری، ۱۳۸۴: ۱۹) همراه است که به ویژگی‌های ذاتی شهرهای مدرن نسبت داده می‌شود؛ زیرا زندگی در شهرهای مدرن با جامعه توده‌ای، اختلاف طبقاتی، احساس انزوا و تراکم بیش از حد جمعیت و در نتیجه حاشیه‌نشینی همراه است که زمینه‌های لازم برای انواع مسائل اجتماعی را افزایش می‌دهد. حفظ نظم در شهرها با کثرت بی‌شماری از مسائل که وجود دارد و یا امکان به وجود آمدن و تشدید آن وجود دارد، مجموعه‌ای از محققان علوم اجتماعی از رشته‌های مختلف مانند، حقوق، جرم‌شناسی، مطالعات امنیت و پلیس، جغرافیا، روان‌شناسی محیطی، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی را گرد هم آورده که به توصیف «مسائل اجتماعی شهری» می‌پردازند. مسائل اجتماعی شهری پدیده‌ای کل‌گرایانه هستند که اختصاص به یک ناحیه و یا یک گروه و قشر ندارند، بلکه به کلیه منابع انسانی، اقتصادی، امنیتی و کالبدی شهر صدمه و زیان وارد می‌کنند، بنابراین نه تنها مسائل به صورت زنجیره‌ای ممکن است به یکدیگر متصل شوند و همدیگر را تقویت کنند، بلکه وظیفه مدیریت شهری است که «برخوردی سیستماتیک داشته و در حل مشکلات همه عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیط فیزیکی و کالبدی را در یک زنجیره مرتبط به هم قرار دهد» (خاکپور و پیری، ۱۳۸۴: ۲۷). بنابراین در بررسی مسائل شهری باید «مجموعه آسیب‌های اجتماعی و غیراجتماعی جامعه شهری و تاثیرپذیری متقابل آنها برهم را مورد توجه قرار داد» (علی‌اکبری، ۱۳۸۳: ۶۷-۸).

از سوی دیگر، گستردگی شهرها نه تنها تنوع محلات با کارکردها و افراد مختلف از لحاظ طبقاتی و فرهنگی را بوجود می‌آورد، بلکه نزدیک شدن افراد با ویژگی‌های یکسان اقتصادی-فرهنگی در محیط‌های کالبدی یکسان، باعث می‌شود که مسائل خاص هر منطقه و ناحیه نیز به صورت خاص جلوه‌گر شود. شکل‌گیری هر ناحیه و محله شهری از یکسو به بافت و ساختار کلان اقتصادی و تصمیمات مدیریتی شهر مرتبط بوده و از سوی دیگر به ویژگی‌های خاص کالبدی، جمعیتی و اقتصادی

هر ناحیه و محله وابسته است. تراکم و تجمیع مسائل شهری در مناطق خاص و یا توزیع مسائل اجتماعی خاص در برخی از مناطق شهری به هیچ وجه از روی تصادف و یا شانس نیست، زیرا افراد در ساختار محیطی که در آن زندگی می کنند، شیوه های خاصی از روابط اجتماعی- فرهنگی میان خود و دیگر گروه ها را شکل می دهند. روابط اجتماعی- فرهنگی، الگوواری خاصی پیدا می کنند که می توان ساختار صوری آن روابط را پیدا کرد و احتمال وقوع رخداد یک مسئله اجتماعی را سنجید، به این معنی که تاچه اندازه الگوهای رفتاری افراد در ارتباط خود با دیگران در یک کالبد محیطی- فیزیکی بوجود آورده اند، امکان شکل گیری و تداوم رفتار مسائل اجتماعی را تسهیل می کند و یا مانع می شود. از این رو گفته شده است که حتی تمرکز بر الگوهای کالبدی و مکان بسیار دقیق تر از تمرکز بر روی ویژگی های شخصیتی افراد ناهنجار است، زیرا «پیش بینی ارتکاب جرم از طریق مکان، شش برابر بیشتر از پیش بینی بر اساس هویت مجرمان است» (Weisburd et al: ۲۰۰۹، ۲۲)، بنابراین بررسی های کالبدی و فضایی در شناسایی و تشخیص مسائل شهری اهمیت اساسی یافته اند، زیرا امکان کنترل و پیشگیری از وقوع و تکرار جرم را کمتر می کنند و روش های بسیار بهینه و عقلانی برای برخورد و مواجهه با مسائل شهری پدید می آورند.

